

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

נח

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת נח

- א עינו הטעתו – נראה ברעה ואינה אלא לטובתנו
- ב אלופינו מסובלים – באמונתנו יהיו חייו שלווים ושקטים
- ג ובאת אל התיבה – כוחן של תיבות התפילה
- ד עשה למען שמך – התפילה למען כבוד שמו באהבה בוודאי מתקבלת
- ה הנומל חסדים טובים – גמילות חסד כסגולה לוש"ק
- ו ותרם מעל הארץ - דיקא מתוך יגיעתו בעת נפילה יתעלה אל האור כי טוב
- ז דתשרי על עמיה – לחיות כל השנה בשפע שקבלנו ממעל בחודש זה
- ח מצא חן בעיני ה' – הזהירות בשמירת עיניים
- ט והרחיקנו מחבר רע – ההתרחקות מחברים רעים ומכל מיני משחית
- יג בשביל התורה שנקראת ראשית - התחדשות בלימוד התורה בכל עת
- טו חדש ימינו – להתחיל מחדש בהתחדשות

(ב"ר כו ב, הובא ברש"י), 'אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אמריה עליו לעשות תיבות הרכה, כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול'. נמצא שרק לעיני בשר ודם היה נראה שהקב"ה נוהג עמו במידת הדין, אבל עפ"י אמת לא היה כאן אלא הצלה לבניו שלא יספו במבול. ומכאן ילמד כל איש לעצמו, בהיותו תמה על עניניו, והנהגת ה' עמו ברוח או בגשם, בפרנסה או בוש"ק,

עינו הטעתו – נראה כרעה ואינה אלא לטובתו
הנה נאמר בעניינו של נח (ה לב) 'ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת'. כל הרואה יפלא מדוע נגזר על אותו צדיק שנאמר בו (ו א) 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' להתהלך עירי חמש מאות שנה – מה שנראה לכאורה כפורענות, שהרי באותם הדורות כבר היו מולידים בהיותם בני שישים עד מאת שנה.
אמנם, המעיין בדברי רש"י יבין שאין כאן כל עונש, רק הכל היה לטובתו גרידא, דהנה איתא במדרש

א. וכאשר יתבונן האדם בכל הקורה עמו להבין ולראות את ה' ואת אהבתו הגדולה לבניו עם קרובו, לא יסבול כל צער וייסורים, כי יראה שהכל לטובתו בא לו מאת הבורא אשר 'הוא היטיב הוא מטיב והוא ייטיב', וכמו שסיפר הרה"ק הרבי רבי הענין מאלכסנדר זי"ע, שבשנות ילדותו כשלימד ה'מלמד' את פסוקי החומש, נתפסה פעם מחשבתו על דא ועל הא והוציא עיניו מהחומש, ה'מלמד' שראה בוהה באוויר גער בו ואף היכהו על לחיו, באמרו, אם תביט בפנים החומש לא תוכה כלל. לימים סיפר הרבי רבי הענין האי עובדא, והיה מוסיף, אכן, למען ידעו דורותיכם – כי כל יהודי באשר הוא, כשיתבונן 'בפנים' – בתוך הצרות וההסתרות דעזו עליו לראות שם את ה', שוב לא יוכה, כי לנגד עיניו יתגלה שהכל רחמים רבים וחסדים מגולים.

פעם שאל המשגיח הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצוק"ל את הגרי"ז מבריסק זצוק"ל (שהיה מחמיר לענין צאת השבת וכיו"ב, כשיטת רבינו תם) היאך אפשר להבין את שיטת 'רבינו תם' בענין 'צאת הכוכבים', הרי אם נביט השמימה ניווכח לראות שהשמש שקעה זה מכבר, והיאך אפשר לומר שעדיין יום בזו השעה, ענהו הגרי"ז 'אין מביטים בשמים בכדי לקבוע את המציאות, אלא ב'שולחן ערוך', ואם שם נכתב שעדיין יום, עדיין יום הוא'. כמו כן לענינינו, בשעה שבאים ייסורים והסתרות ח"ו על האדם, לא יביט על הנראה לו בעיני בשר כי הכל 'צרות צרורות', אלא יביט ב'תורה' האומרת לאדם, כי באמת אין זו צרה כלל, אלא גם 'כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז ח).

וביותר, עליו לדעת שמששת ימי בראשית כבר הכין הבורא לכל חד וחד את כל הטובות הראויות לו בפרטיות, וכדמצינו בדברי הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע (סוף פרשת פקודי) לבאר את דברי המדרש (תנחומא פרשת תצוה אות ה) על הפסוק בפרשתן (יא) 'ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפייה', ש'מה היונה הביאה אורה לעולם אף אתם שנמשלתם כיונה הביאו שמן זית והדליקו את הנר', ולכאורה צריך ביאור, איזו 'הארת העולם' נעשתה על ידי הבאת היונה את עלה הזית, אלא, דעלי הזית חזקים הם ביותר, כדאמרו (מנחות גג:) 'מה זית זה אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים', וכן מובא שנח הכניס לתיבה עלי גפנים ושאר פירות אך עלי זית לא הוצרך להכניס כי ידע שחזקים הם לעמוד בפני המבול, וכשבאה היונה עם 'עלה הזית' רמזה לו לנח לאמר – הבט נא וראה, מעת בריאת העולם ידע הבורא שיבוא יום שנח איש צדיק יישלחני מהתיבה לשוטט על פני היקום – 'לראות הקלו המים מעל פני האדמה', ולא יהיה לי אז במה להחיות את נפשי, על כן עשה בטבע הבריאה שיהיו עלי הזית חזקים שלא יאבדו במים רבים, ובזאת תשבע נפשי, וזהו אומרם 'היונה הביאה אורה לעולם' שהאירה את האמונה שהבורא התקין את עולמו מקדם לכל יחיד ויחיד בעולם כפי הצטרכויותיו.

בענין זה מצינו מבארים את הנאמר על דור המבול (סנהדרין קח. הובא ברש"י ו יג) 'לא נחתם דינם אלא על הגזל'. וביאור הדברים (חתן ישעי' פר' נח, ועוד) כי הגזול את חבירו, ניכר מזה שאין לו אמונה בבורא עולם כי הוא הזן ומפרנס לכל, וחותך חיים ומזון לכל חי. שהרי אם היה מאמין בבוראו היה יודע שלא ירוויח מאומה מה'גזל'. ועל זה החריב הקב"ה את כל העולם כולו – כי באמונה זו תלוי בנין עולם.

ב. סיפר המגיד מישרים הנודע הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל משרידי תלמידי נובהרדוק בדור האחרון (הובא בספר

והגדת' פר' יתרו עמ' שני"ח) שבימי ילדותו החלו המשכילים להוציא לאור 'כתבי עת' כדי למשוך אחריהם את בני הנוער, ואמו ע"ה שחפצה להגן על בני ביתה, היתה מביאה בכל יום לביתם את ה' דער אידיש'ער טאג בלאט' שהיה כתוב בלע"ז (בשפה הגרמנית) אבל היה כשר וראוי להכנס לבית יראים ושלמים. אמו היתה מוסרת בו 'שיעור כללי' בכל יום אחר הצהריים לכל שכניה שלא ידעו לקרא בשפה הגרמנית, ובכך מנעה אף משאר אחינו בני ישראל שלא יתבוללו בין פריצי עמנו רח"ל על ידי קריאת כתבי העת שלהם.

באחד הימים כשעמדה אמו במטבח הבית ועסקה בעבודתה, וכבר החלו השכנים להתאסף בחדר הסמוך - לשמיעת ה'שיעור', נטלה אחת משכנותיה את הציטונג (עיתון) וראתה בו תמונת ספינה הפוכה וכה נודזעה מאשר ראו עיניה עד שניגשה אל בעלת הבית וגערה בה וכי היאך תעמדי בהשקט ובשלווה לעסוק בחיתוך תפוחי אדמה בעוד שספינה גדולה התהפכה למצולות ים על כל יושביה, ותצחק בעלת הבית בקרבה כשומעה את 'טענותיה', בהסבירה שכאן נכתב אודות ספינה חדשה שזה עתה סיימו לבנותה ברוב שכלול פאר והדר, אך מכיוון שאינך יודעת לקרוא את הכתב אשר מתחת לתמונה החזקת את העיתון הפוך, ולכך דימית בנפשך שהספינה התהפכה למצולות. סיים רבי יעקב ואמר, מכאן למדתי 'דרך חיים' שלפעמים נראה לאדם שצרות רבות באות עליו, ובאמת כל מחשבתו זו באה לו רק מאחר שמביט על הדבר ב'היפוך', אין לו אלא לחזור וליישר את ראותו ולהתבונן בעין האמונה שכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד, והכל יבוא על מקומו בשלום.

והנה, פעמים שהאדם 'תקוע' ושקוע במכאובו, בהפסדו ובחסרונו, אין לו אלא לפקוח עיניים עוורות, להביט על הנעשה בהשקפת האמונה ויאמין שהכל לטובה וברכה, והרי לך כמה מעשים יחידים מני אלפי אלפים שבמשך שנות דור ודור נוכחו לראות בסוף דבר שהכל מכוון לטובה וברכה, וזה יצא, על הגה"ח ר' ניסן שטיצבערג זי"ע (מחסידי הרה"ק הייסוד העבודה זי"ע), שאחת מבנותיו נישאה בשעטומ"צ עם חתן ירא שמים מרבים, והנה באמצע 'שבעת ימי המשתה' - תאניה ואניה, מצאם אסון נורא והחתן נסתלק לבית עולמו, ולא די בכך, נתברר שה'כלה' תהיה מעתה 'עגונה' עוד שמונה שנים, כי אחיו היחיד של ה'חתן' היה אך ורק טליא כבן חמש שנים, והרי 'קטן' אינו יכול לקיים מצוות 'חליצה', רק בהגיעו להיות 'בן י"ג למצוות' - תוכל לחלוץ נעלו ולהינשא לאיש אחר, בצערו כי רב נכנס ר' ניסן אל ה'ייסוד העבודה' לשמוע מהרבי 'מה זה ועל מה זה', אמר לו ה'ייסוד העבודה', התבונן נא מעט, ותראה שמן השמים גזרו שבתך לא תקים בית בישראל עד שמונה שנים מהיום, והנה, אם לא היה קורה מה שקרה, הרי עדיין לא היתה באה בברית האירוסין עד עתה, והייתם משתדלים עבודה במציאת זיווגה ההגון לה (כמו שכך צריך להיות), כעבור זמן והיא תתבגר יותר הייתם מחזרים אחר 'סגולות' - 'ברוח ובגשם', מתפללים ומעתיירים, מרעישים עולמות, ומבקשים מכל מי אשר 'ריח שדכנות' בו שיביא איזה 'הצעה', ומה היו הבריות אומרות - בתו של זה אינה נישאת, מן הסתם חסרונות יש בה, בלילות היית מתהפך מצד לצד מרוב דאגה ויגון... עד שלבסוף תמצא את זיווגה... אבל חס רחמנא עליכם, ומנע ממכם את כל התלאה הנזכרת, ומעתה תנוחו בשלום ובשלווה, עד שיבוא ה'אח החולץ' לכלל עול תורה ומצוות, תעשה 'חליצה' ומיד תנשא להראוי לה בשעטומ"צ, ותעמיד דורות ישרים מבורכים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

מעשה ביהודי שעבר את תלאות 'המלחמה הנוראה' בשנות הזעם, וסבל יסורים רבים אשר אי אפשר לתארם כלל, והנה לקראת תום המלחמה כאשר ראו הרשעים 'מש"ו שתוך זמן קצר יכניעום צבאות 'ארצות הברית', החלו לחפות על מעשיהם שלא ייראו בעיני העולם כאכזרים ורוצחים, והודיעו לכל יושבי המחנה שכל הרוצה יבוא ויקבל לחם לשובע (בכדי לשבר את האוזן, סיפר היהודי, שבאותו זמן - לאחר חמש שנים של רעב נורא, שלא אכלו כי אם המעט שבמעט מפת עבשה, והרוו את צמאונם במים דלוחים, אם היו שואלים אי מי מבני המחנה - האם רצונו לזכות במעט לחם טרי, או מעדיף הוא תחת זה להשתחרר מהמחנה הנורא, היה כל אחד מהם בוחר בפת הלחם...), ויהי כאשר ראה כן היהודי, הלך כמה פעמים לעמוד בתור לקבל עוד מעט מהלחם, אחר שאסף כמה מנות בצקלונו, הלך בחשאי לאכלן אצל מיטתו כדי להשקיט רעבונו הגדול, אך בדרך תפסוהו ב'קלקלתו' כמה שבויים רוסיים, אשר חרפוהו וגדפוהו שהוא גנב וגולן, אולם הלה לא שת לבו אליהם, כי אמר בלבו שגם הם שבויים כמותו, ואינם אחראים על מעשיו, אך הם לא הרפו ממנו, וכאשר הגיע לחדרו התנפלו עליו, והיכו בו מכות אכזריות, נטלו ממנו את כל הלחם, ולא השאירו בידו אפילו מנה אחת להשביע את נפשו, וכך שכב על הארץ שותת דם, ובלב נשבר לרסיסים לא היה יכול אפילו לבכות, ומתוך צערו התנצל וזעק מעומק לבו 'רבוש"ע, אם רצית ליטול את נשמתו ממני - הרי היה בידך לעשות כן בכל רגע ורגע מהחמש שנים האחרונות ששהיתי במחנות המוות, ומשלא

היה הדבר כולו 'רחמים', שהרי מנין 'ארבע מאות שנים' של גלות מצרים החלו להמנות מעת אשר הוליד אברהם את יצחק בנו, ואילו בפועל החל ה'שעבוד' בעבודת פרך רק משמת האחרון שבבני יעקב, הוא לוי שמת האחרון שבשבטים (שעוד חי במצרים עצמה צ"ד שנים), כדכתיב (שמות א ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא' (ועיין בסדר עולם רבה פ"ג), ולפי זה נמצא שכ' שנים אלו שאיחרו את לידתו של יעקב איחרו גם כן ממילא את לידת השבטים ואף את מיתתם, וכזה נפחתו עשרים שנים משנות 'שעבוד מצרים'.

בנחת או בבריאות, מה קשה חלקי וחבלי - מדוע עלי להמתין כל כך הרבה לישועתי הנוששת מלבוא... כי באמת כל ההמתנה והייחול אינם אלא לטובתו הגמורה, ובבוא העת יזכה ויראה בישועתו הגמורה.

כיוצא בזה מצינו אצל רחל אמנו שבעת לידתה את בנה יוסף, העתירה בתפילה 'יוסף לי ה' בן אחר' (להלן ל כד), אך הקב"ה לא נתן לה את בנימין עד כעבור כמה שנים. וכל זה היה מצד הנהגת רחמים גמורים. תדע, דאיתא בתרגום שני (אסתר ג ג) שהקב"ה 'שמר' שלא יוולד בנימין עד הכנס יעקב לארץ ישראל - לאחר שכבר נפגש יעקב עם אחיו עשו, וכך יינצל בנימין שלא יצטרך להשתחוות לאותו רשע ורק בזכות זה נבנה בית המקדש בחלקו של בנימין (ולא אצל שאר אחיו), נמצא שאיחור לידת בנימין היה אך ורק לטובה - שיבנה בית המקדש בחלקו.

בן היו פני הדברים אצל יצחק אבינו ע"ה שנולדו לו בנוי אחר עשרים שנות ציפיה, ככתוב בתורה (בראשית כה כ) 'ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה אשתו' ואילו 'ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם' (שם כו), ונראה הדבר כהנהגת 'דין', אך באמת

אלופינו מסובלים - באמונתו יהיו חייו שלווים ושקטים זוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם: בהאי עלמא לידע ולהאמין שהבורא יתב"ש הוא הטוב ומיטיב לרעים ולטובים, והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכל מעשיו אתנו אינם כי אם לטובה, וכבר רמזו קמאי על הפסוק (בראשית א א), בראשית - ראשית כל דבר, על האדם לידע שברא אלוקים את השמים ואת הארץ - שאבינו רועינו ברא את כל אשר בשמים ובארץ, והכל

עשית כן משמע שבחרת בי להמשיך לחיות, ואיך אם כן אמות עכשיו אחרי שעברתי את כל התלאות והיסורים... ומתוך הרגשות אלו נרדם על הארץ.

בשעות הבוקר פתח היהודי את עיניו והנה קרני השמש זורחות אל תוך חדרו, מיד הבין שהגיע זמן גאולתם, שהרי בכל שנות המלחמה היה מתעורר בהכרח על ידי הרשעים ימ"ש טרם עלות השחר ונשלח מיד לעבודת המחנה, ואז היו פוקדים וסופרים את כל האסירים בהשפלות גדולות ונוראות, וכל מי שלא התייצב בזמן היה נחרץ דינו ל... ויקם האיש 'ממיטתו', והנה מבחין הוא שכל חבריו יושבי המחנה והאסירים הרוסיים הרשעים שוכבים מתים ללא ניע, או אז הבין, שצוררי היהודים לא חפצו בחלוקת לחם להשביעים טרם השחרור, אלא להרגם נפש, וכל מה שחשב אמש שחרב עליו עולמו, בכך שלקחו ממנו את מנות לחמו, והיה בטוח שרעה גדולה עוברת עליו, נוכח לראות עתה שלא רעה ולא מצוקה כי אם טובה גדולה עשה לו הקב"ה בהאי שעתא, ואך מפני המכות וגניבת הלחם ממנו הרי הוא עדיין חי, לכן אין לו לאדם להתלונן על מצבו, כי א-ל דעות ה', והכל הוא אך ורק לטובתו, והאמן בזה.

ועוד כהנהגות רבות ממעשים אשר סוף דבר ראו עין בעין טובת הבורא יתב"ש, ופעמים שנתגלה דבר זה רק לאחר שנים, גם לפעמים יתגלה דבר זה אחר שנים רבות כשבעלי המעשה כבר לא היו בזה העולם (והם הכירו בזה רק בהיותם בעולם שכולו טוב)... בין כך ובין כך - אף אם עדיין לא נתגלה לו לאדם הטובה שבדבר ידע שאב לנו בשמים ה'טוב ומיטיב' לרעים ולטובים, ואני ה' לא שנית, ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם תמיד בכל עת ובכל שעה.

ג. וכך איתא מהרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע (ברית אברם) להרה"ק מזאלאוץ זי"ע בפרשתו, ובישפתי צדיקים בשם הרה"ק מאפטא זי"ע) שתיבות 'בראשית ברא אלוקים את' - הם ר"ת בבא"א, לרמז על הפסוק 'בך בטחתי אל אבושה' (תהילים כה ב), וכן 'אשרי אדם בוטח בך' (שם פד ג), ולכן התחילה התורה בתיבות הללו לומר שזהו עיקר ותחילת מהות האדם - לבטוח בה' בכל עת ובכל שעה.

ידועים דבריו של הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע וז"ל אמרו חז"ל (שבת לא.) תחילת דינו של אדם נשאת ונתת באמונה.

מושג בהשגחתו הפרטית, וכאשר יחיה האדם באמונה
 כזאת אשריו ואשרי חלקו בעוה"ב ואף גם בעוה"ז.
 וכך רמזו לה הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' ז"ע (כתונת
 פסים בהר, עמו' כו. בדפו"י) בכתוב (תהלים קמד יד)
 אלופינו מסובלים. כי על ידי שיאמין ב'אלופו' של עולם,
 שיש מנהיג לבירה, ואין דבר בעולם שנעשה שלא בציווי
 הבורא, על ידי זה מסובלים – יהא בידו לסבול הכלי.

ואשריו בעולם הזה ובעולם הבא, כי באמונתו יחסוך
 מעליו כל כאב לב הבא לו לאדם מקנאה
 תאוזה וכבוד שהם הם המוציאים את האדם מן העולם,
 כי יודע הוא שאין ביד אדם שום כח לקחת מעמו
 מאומה" (וחוסך בזה את ה'קנאה'), ולא לתת לו מאומה (ובזה
 מונע מעצמו רדיפת ה'כבוד'), ואי אפשר לו לקחת לעצמו איזה
 רכושי או הנאה אם איננה קצובה עבורו מן שמיא (ובזה
 חוסך את ה'תאוזה').

פי' שישאלוהו, כשם שבמו"מ משקיע האדם כל כוחותיו ומרצו להגדיל את עסקיו, האם גם באמונה נתת ונשאת כן,
 להגדיל ולחזק אמונתך בה', עכ"ל (תורת אבות אמונה ובטחון אות טז).

ד. הרה"ק מלעכאוויטש ז"ע היה אומר שמה שהאדם תולה בעצמו לאמר אוי לי שגרמתי לעצמי בידים הפסד פלוני,
 או מאשים את עצמו שטעה בפעולה פלונית שגרמה לו להפסיד כך וכך, מחשבות אלו וכיוצא בהם, אינם כי אם
 כפירה בהשגחה פרטית. כי באם ידע האדם שלית ליה מגרמיה כלום, אין לו שום כוח ושום יכולת, שוב לא יחשוב
 על עצמו כל כך, אלא ידע שהכל ממעל בא לו.

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע (הובא באמרי פנחס ח"א שער אמת ואמונה אות מב) היה אומר על מאמרם ז"ל (עי' נדרים ט:)
 'רשעים מלאים חרטות', ולכאורה צריך ביאור דאם הם מלאים בחרטה על מעשיהם הרעים הרי כבר אינם 'רשעים',
 אלא בעלי תשובה. וביאר שהכוונה היא שכשיארע לאיש איזה הפסד – הצדיק מאמין כי מה שעלה בידו אינו אלא
 מן השמים... אבל ה'רשעים' מלאים חרטות, ותמיד יאמר אוי לי שעשיתי כך וכך שמוזה נסתבב לי ההפסד...

הגרי"ז מבריסק זצוק"ל היה אומר, שהאומר 'איבדתי מעות ברחובה של עיר מאחר שנהיה לי חור בכיס בגדי,
 ומשם נפלו מעותי, ושוטה הייתי שלא תפרתי וסגרתי את החור מיד כשנפער', הרי זה כפירה בהנהגת ה', אין לו אלא
 לומר מאחר ורצה הקב"ה שאאבד את מעותי על כן נתהווה לי חור בכיסי.

ה. הלא זה היה ההבדל בין לבני דורו, כי הם היו 'דור המבול' מלשון בלבול, שהיו מבולבלים בדעתם ושכלם מחוסר
 אמונתם בה', אך 'נח' הוא מלשון מנוחה, כי בו נתקיים 'על מי מנוחות ינהלני... ינחני במעגלי צדק' (תהילים כג ב-ג),
 כי באמונתו ובטחונו בה' לא חשש מדבר, ואכן ניצל ממים הזידונים.

איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (נח תרנ"ו) שהיה הרה"ק החידושי הרי"ם ז"ע אומר משם הרה"ק המגיד מקאז'ניץ
 ז"ע כי נכתבו בתורה פרשת קין ודור המבול והפלגה, כי כל אדם יש בו מאלה הדורות, כמו שאמרו חז"ל (ילקוט דברים,
 האזינו רמז תתקמ"ב ד"ה הוא עשך) שאין לך דור שאין בו מדור המבול ומדור הפלגה, וצריך כל אחד לתקן עצמו. והם בחי'
 קנאה תאוה וכבוד. קין קנאה. דור המבול תאוה. דור הפלגה כבוד. עכ"ד.

הרה"ק המגיד מקאז'ניץ ז"ע כותב לבאר (בפרשתן ד"ה אלה תולדות נח) מדוע אצל המלאכים אין ביניהם שום קנאה
 ושנאה ותחרות, אף שמיכאל ממידת החסד וגבריאל מגבורה עם כל זאת שלום במחיצתם. והטעם, דהם יודעים
 בבירור שהכל מאתו בא ובזה סר כל קנאה ושנאה 'כי אין המחלוקת רק (בנפרדים) למטה, שכל אחד מתנשא לומר אני
 אשתרר מחמת חכמה שבקרבי או איזה מעלה אחרת שיש בו, וכל זה הוא כיוון שטועים מדרך האמת ושוכחים כי
 היוצר הוא הנותן להם כח לעשות חיל'. ומזה בא 'קנאת איש ברעהו' דכשרואה שלו חסרו כל אלו הדברים לכן מקנא
 בו ושנאה נפשו את חברו, אך המאמין בהאי עלמא (כדוגמת המלאכים בשמי מעל) שהכל בא בחשבון מדוקדק מן שמיא
 אין בו כל קנאה וכל קטטה.

איתא ב'שפת אמת' (תרנ"ו) לבאר על ידי מה זכה נח ל'ונח מצא חן בעיני ה'', כשהנפש מזוכך ונקי חל עליו הצלם
 אלוקים, ואחר שיש עליו צלם אלוקים ממילא זוכה לנשיאות חן, ועל ידי מה נעשה הנפש מזוכך ונקי – בזה שיתגבר
 על הנסיונות בכל עניני 'קנאה תאוה וכבוד' המוציאים את האדם מן העולם.

וכבר איתא במסכת סוכה (מ:ט) כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים, נמצא שע"י יראת שמים
 יזכה לחן.

ו. כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' ז"ע, אהה דכתיב בפרשתן (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיה' ופירש"י 'טרף - חטף,

ובאת אל התיבה - כוחן של תיבות התפילה

בפרשתן (ו יח) 'ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך', ביאר בה הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע (תורת המגיד פר' נח) כי כל מהותו של אדם תלויה בתפילה, כי ה'תיבה' מרמזת על תיבת התפילה, והכתוב מצווה ואומר **ובאת אל התיבה בא עם כל הכוח והכוונה אל תיבת התפילה**, מתוך ידיעה אשר אתה - חיך, וחיי בניך ואשתך ונשי בניך כל אלה נמצאים כעת אתך כי בכוח תפילתך תוכל להשפיע להם חיים וברכה. על כן יתפלל אל ה' בכל לבו וימלאו כל משאלותיו.

ולא עוד, אלא שעיקר בריאת 'כח הדיבור' לאדם, היה בכדי שישפוך שיח בתפילה ובקשה לפני מלך שומע

תפילה, כדכתיב בכריאת אדם הראשון (בראשית ב ז) 'ויהי האדם לנפש חיה' ובתרגום, 'והות באדם לרוח ממללא', נמצא שכל חיותו של האדם נקראת על שם 'רוח ממללא' שניתן לו, והרי עדיין לא היה לו עם מי לשוח (שעדיין לא נבראה חווה), אלא וודאי, דפיו נברא בכדי שיתפלל לפני בורא עולם.

וגדול כוחה של תפילה כאמור בפרשתן (ח א) 'ויזכור אלוקים את נח', וברש"י, 'זה השם מדת הדין הוא (שהרי כתיב כאן 'ויזכור אלוקים' הרומז על הנהגת דין), ונהפכה למידת רחמים על ידי תפלת הצדיקים'. ובאמת בכוחו של כל יהודי להפך את כל הדינים בתפילתו, כדברי ה'רבינו בחיי' (בספר 'כד הקמח' בתחילת ערך תפילה), וז"ל יפה כח התפילה" לבטל הנגזר... כי התפילה מבטלת

ומדרש אגדה לשון מזון... אמרה יונה לפני הקב"ה יהיו מזונותי מרורים כזית בידו של הקב"ה ואל יהיו מתוקין כדבש ביד בשר ודם, ולכאורה יש לבאר מדוע לא פירש שלפי פשוטו תיבת 'טרף' הוא לשון 'מזונות' כדכתיב (תהלים קיא ה) **טרף נתן ליראיו**. אלא, כי לכאורה קשה מה חטאה היונה 'שנזדמן לה עלה מר' - וכרבים מאתנו השואלים וכי מה חטאתי שפרנסתי באה לי בקושי ומרירות גדול כל כך, לזה פירש 'טרף לשון חטף' וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סד.) 'הדוחק את השעה שעה דוחקתו', דמפני שחטפה היונה ודחקה את השעה - מחוסר אמונה בה' שיזמין לה מאכלה בעתה הראוי לה, לכן נזדמן לה עלה מר ולא מתוק, אך המאמין וסובל הכל יומתק לו כל עניניו, בפרנסתו ושאר צרכיו.

כיו"ב אומרים משם הרה"ק מקאצק זי"ע על דברי המשנה (ב"מ י.) 'ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה', וביאר הרה"ק ש'לא קנה' מאחר שעשה השתדלות יתירה באופן שאיבד את כל שפיות דעתו מחמתה - עד שהסתער ו'נפל' על המציאה, ואילו הדרך הישרה שיבור לו האדם - שילך בנחת אל ה'מציאה' ויטלנה בלא שום פחד שמא אחר יקדמנו, שהרי אם נקצב לו הדבר מן שמיא הרי הוא ממילא יגיע לידו, וכן בכל עניני הפרנסה - לא יעסוק בצרכי פרנסתו אלא כפי חובת ההשתדלות ותו לא, אז יזכה לקנות את המציאה.

ולכשתרצה לדעת גדר סמיכה על ה' מהו, הנה נפסק (מ"ב צד כב, מג"א תקפ"ה) דבמקום שיש חיוב 'עמידה' אסור לאדם לסמוך עצמו כי 'סמיכה כשיבה', ושיעור הסמיכה שאם יינטל דבר הנסמך ויפול הסומך זו נחשבת סמיכה על אותו הדבר. כיו"ב אם סומך על עסקיו באופן שאם יינטל ממנו ה'עסק' עדיין יעמוד על עמדו ולא 'יפול' לבו בקרבו אינו נחשב כמי שסומך על העסק, ואפשר לומר שהוא סומך על ה'.

ז. ולכאורה צריך ביאור היכן מצינו כאן 'תפילה' שהתפלל נח ומניין שנתהפכה מידת הדין לרחמים ע"י תפילה, וביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע משמיה דהרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע כי פעמים עצם עמידת האדם ב'לב נשבר' - בידיעה שרש הוא ואין לו מבלעדי עזר ה' יתב"ש, היא 'תפילה זועקת' מאליה ומתקבלת ביותר, וכן היה אצל נח 'וישאר אך נח' - שגנח על מצבו וזה עלה למעלה מכל תפילה.

משל למה הדבר דומה, כי ממנהגו של עולם לבקש מהעני המתדפק על הפתח 'המלצה' - לראות כי אכן כנים דבריו ו'נצרך' גדול הוא. אמנם פעמים שהלה מהלך בכגדים קרועים, וכל מצבו ומעמדו זועק לשמים על עניותו, אזי עצם עמידתו היא היא ה'המלצה' הטובה ביותר - כי מצבו זועק מאליו עד לשמים, והכל יחושו לעזרתו, להצילו מדחקו לבל ימות ברעב.

ח. על כל דבר ודבר הוה מתפלל לפני המקום וירווח לך, וידוע דבר המעשה שפעם שמעו תלמידי הרה"ק מקאריץ זי"ע את רבם מתפלל אחר תפילת 'שמונה עשרה' יהי רצון שתחזור המשרתת לבית' והיו התלמידים סבורים כי בודאי כוונת רבם על סודות טמירים ונעלמים (ה'משרתת' תרמוז על ספירות עליונות, ו'בית' רומז על ספירות אחרות), אך הוא ז"ל

עשה למען שמך - התפילה למען כבוד שמו באהבה
בוודאי מתקבלת

בפרשתן (ט יג) 'את קשתי נתתי בענן' רמזו בה הרה"ק
ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה פר' נח ד"ה את
קשתי) כי קשתי ר"ת קדושתך שמך תורתך ימינך, ובקש"ת
זו הבטיח הקב"ה ששוב לא יבוא מבול לעולם, כלומר
המבקש ומתפלל עבור כבוד שמים יתקבלו כל תפילותיו.

חוסף על זה ב'ליקוטי חבר בן חיים' (ליקוטי בתר לקוטי
פר' נח) וז"ל (בשינוי). כי כתב ה'טור' באור"ח
כשאומרים ישראל בסוף התפילה עשה למען שמך וכו'
נעשה רעש גדול למעלה. נראה הענין, כי בעוונותינו
הרבים מיום שחרב ביהמ"ק נגעלו שערי תפילה
(ברכות לב:), וזה הכוונה עשה למען שמך - שאנו
מבקשים, אף אם לא הועילה תפילתנו אבל אנא ממך,
עשה למען שמך, ולמען קדושתך ותורתך וימינך, הושיעה
ימינך. ומזה נעשה הרעש למעלה.

והנה מה שאמרו שנגעלו שערי תפילה למדוה במדרש
איכה מדכתיב (איכה ג מד) 'סכות בענן לך', וזה
רמזו בכתוב 'את קשתי נתתי בענן' - כשיהיה 'ענן'
המעכב את התפילה מלעלות - נתתי לכם את קשתי"
כנגד ענן זה, כלומר שתתפללו עשה למען קדושתך
ותורתך וימינך ותתקבל תפלתכם, ע"כ.

ומהאי טעמא תקנו לומר בסוף תפילת העמידה 'עשה
למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען
תורתך, עשה למען קדושתך'. כי אחר כל הבקשות
שבתפילת 'שמונה עשרה' מוסיפים אנו לאמר, אבינו

הנגזר... התפילה למעלה ממעלת הנבואה, כלומר (למעלה)
מהמקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים.

איירי דאיירינן בכוחה של תפילה הבט נא נוראות בספר
ה'חרדים' (פס"ז אות צז), וז"ל. 'אני והו הושיעה נא',
רצונו לומר כי כשאני והוא לבדנו, בהתבודד לעת מצוא,
(היינו כשמתבודד להיות רק עם בורא העולם), אפילו כשאני בין
העם (היינו שאין הכוונה להתבודד בנופו משאר הבריות אלא אף
בין אנשים - להתבודד במחשבתו לחשוב רק מה' יתברך), כיון
שאין רואה סתר לבני אלא הוא לבדו, ואין משגיח תמיד
בי להיטיב לי רק הוא לבדו. ואין מי שיוכל להציל אותי
מצרתי וזולתי, לכן לא יפסקו ביני לבניו הנבראים, כי
כולם כאין נגדו, ואני והוא לבדי עומדים. והיינו דכתיב
(מלכים א' ז א) 'חי השם אשר עמדתי לפניו'. והוא מאמר
הקרא (להלן ז א) 'התהלך לפני והיה תמים', והיינו כשאני
והו - הושיעה נא ויפעל ישועה בתפילתו.

כתב ה'מסילת ישרים' (פי"ט) 'צריך האדם לחשוב בעודו
מתפלל... כי לפני מלך מלכי המלכים הוא מתפלל...
והוא מה שהזהיר התנא (ברכות כח:): וכשאתה מתפלל דע
לפני מי אתה מתפלל... שהוא עומד ממש לפני הבורא
ית"ש, ונושא ונותן עמו, אע"פ שאין עינו של אדם
רואהו... אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, כמעט התבוננות
ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, איך הוא בא
ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו
הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין ומקשיב לדבריו,
כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו.

ביאר להם רוב פשטות כי כוונת הדברים על פי פשוטו ממש, כי הרבנית כבר באה בימים והמשרתת שעזרה לה
בעבודות הבית נתכעסה עליה ועזבתה... וקשה עליה לעבוד עבודות אלו בעצמה, ע"כ בקשתי שתשוב לביתי, כי למי
אפנה אם לא לצורי וקוני... (דברי שמואל' חנוכה נר ג).

מענין לענין, ידוע משם החזו"א שבאמירת 'בורא רפואות' (בברכת יוצר) יכוון להינצל מכל מחלה, ובפרט מהמחלה
הידועה (הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל).

כע"ז אומרים מהרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע לכוון ב'המחדש בטובו בכל יום' להינצל מכל מחלה, והיינו שיברא
רפואות חדשות וממילא נתרפא מכל חולי...

ט. מספרים על יהודי שאינו שומר תורה ומצוות רח"ל, שנכנס ובא לישיבת 'כפר חסידים' בימים ההם, בשעה שעמדו
תלמידי הישיבה בתפילה. משיצא שאלוהו מה ראה בתוככי הישיבה. ענה ואמר, עמדתי וראיתי בחורים
המתנענעים הלך ושוב, ועושים תנועות בגופם. אך הבטתי וראיתי את הזקן העומד בכותל המזרח (המשיגה הגה"צ רבי
אליהו לופיאן זצוק"ל) שהיה נראה כמו שמדבר עם מישוה. כי כך צריך להיראות פני התפלה.

אחרון גדולתה של תפילה למען כבוד שמו באהבה, וירכו לבקש הן בבני הן בחיי הן במזוני - 'אבי שבשמים, גלוי וידוע לפניך כי לכבודך רצוני לזכות בזרע חי וקיים, אנא ממך הסר ממני את עול הפרנסה כדי שאהיה פנוי לעבודתך, ותסיר ממני כל הייסורים וכל המניעות ברוחניות ובגשמיות, בכדי שאוכל לעבדך עבודה הישרה והמקובלת לפני כסא כבודך' תפילה כזו שיש בה כבוד שמים מתקבלת בכל עת ועונה.

הגומל חסדים טובים - גמילות חסד כסגולה לזש"ק

איתא ב'מדרש תנחומא' (בפרשתן אות ה) על הפסוק (ו ט) 'נח איש צדיק', על שזן בריותיו של הקב"ה נקרא צדיק. שני בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות - נח ויוסף [כאן כתיב נח איש צדיק, וביוסף כתיב (עמוס ב ו) 'על מכרם בכסף צדיק'].

ובן כתב ה'ספורנו' על הפסוק בפרשתן (ו י) 'ויולד נח שלשה בנים', מאז שהתחיל להוכיח בני דורו זכה לבנים. כי בני אותו הדור כבר לא היו ממתנים כל כך הרבה שנים לזש"ק (ויהי נח בן חמש מאות שנה) כבדורות

שבשמים כל אלה עשה לא למעננו, כי אם למען שמך הגדול.

והנה בפרשת שלח התפלל משה רבינו (במדבר יד יג) 'ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים... ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה... ועתה יגדל נא כוח ה' כאשר דברת לאמר, ה' ארך אפיים ורב חסד... סלח נא לעוון העם הזה, ויאמר ה' סלחתי כדברייך, וברש"י, 'סלחתי כדברייך - בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה'". מכאן היה הגה"ק מטשעבין וצוק"ל מדייק כי המתפלל למען כבוד שם שמים מוכרחת תפילתו להתקבל. והרי לך ראיה, שהרי משה התפלל כאן בזכות שני דברים. א'. שלא יתחלל שם שמים - ואמרו הגוים מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה. ב'. - ה' ארך אפיים ורב חסד וכו'. וברש"י, (עיי"ש) ארך אפיים אף לרשעים. ואפילו הכי אמר לו הקב"ה סלחתי כדברייך - על שאמרת מבלתי יכולת ה'. והיינו שגדולה כוחה וזכותה התפילה למען כבוד שם שמים יותר מהזכרת מידות הרחמים.

היה מסיים הגאון גאב"ד טשעבין וצ"ל ואומר שמצווה רבה לפרסם דברי רש"י אלו - למען ידעו דור

י. רבות מצינו בשבחן ושכרן של גומלי חסדים. שמעתי מהגרי"מ טורצ'ין שליט"א, שאביו הגאון רבי אלעזר צדוק וצ"ל (בעל הישנה הלכות יחדיו עם יבלחדיט"א הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א) למד בימי בחרותו בישיבת 'חברון' בעיה"ק ירושלים תובב"א, ובאותם השנים עדיין לא סודרה ה'פנימיה' (דארמיטארי) בישיבה, והיה ישן בביתם של בעה"ב (בתקופה מסוימת היה ישן בביתו של הרה"ק רבי שלומק"ה מזוועהיל ז"ע). בערב יוהכ"פ אחר סעודה המפסקת בבית מארחו מיהר רא"צ לישיבה להתעורר באמירת תפילה זכה כל נדרי ותפילת ליל יוה"פ, והנה הוא עובר בסמוך לביתו של הגה"ק מטעפליק שכבר היה אז לעת זקנותו, והגאון הנ"ל ביקש ממנו, בחור'ל בחור'ל רחם נא ובוא עמי לביתי לסייעני באיזה ענין נחוץ ודחוף... רא"צ לא שת לבו לשעה המיוחדת והמאוחרת, ובנחת סר לבית הגאון כשבכוחות על טבעיים ובמסירות נפש ממש הוא מנקה ומסייע בעדו ככל הדרוש אף שידע להדיא שעי"ז הוא מפסיד 'כל נדרי' וכו'. בגמרו את עבודת הקודש ב'הוצאת כף ומחתה' נענה אליו הגאון וכה אמר לו, הנה עזרתני בדבר ובאופן שהוא מעל לטבע אף הקב"ה יסייעך בשנה הבעל"ט למעלה מכל טבע העולם... באותה שנה נפתחו בפניו מעייני החכמה למעלה למעלה מכל דרכי הטבע, והיה לומד בכל יום ויום בהתמדה 30 דפי גמרא בהבנה עמוקה, והיה זוכרם בזכרון נפלא כמי שהגמרא עדיין פתוחה לפניו בכל עת (אף שבטרם האי עובדא ג"כ היה רא"צ מתמיד נפלא ועילוי אדיר, מ"מ בזו השנה עלה ונתעלה פי כמה וכמה)... עד שהמשיח הגאון רבי מאיר חדש וצ"ל הבחין בהנהגתו המשונה של הבחור רא"צ - שהוא עומד מול העמוד כשסטנדר לפניו והוא גומע ובוולע מסכתות הש"ס בזו אחר זו - וכל זמן קצר הוא מחליף מסכתא, קרא לרא"צ והחל בוחן אותו ב'סוגיא' הנלמדת בישיבה בסדר ה'עיון' - ישר והפוך מעלה ומטה, ולא מצא כל דופי בהבנתו וידיעותיו, אך המשיח שלא ידע את הסוד העומד מאחורי הצלחה זו טען בפניו כי האף אומנם שלא תפסו אפילו בסברא אחת מ"מ לדעתו לא זו הדרך לגרוס דפי גמרא זה אחר זה, אך רא"צ לא ענהו והמשיך בדרכו. וכל ימיו היה הש"ס כמונח בכיסיה (כלשון בני אדם 'ש"ס על האצבע') ובכל מקום ששאלוהו ידע בבירור את הדף בו נכתב מאמר זה, ואלו 'תוספות' כתובים על הדף כסדרן זה אחר זה - עד שהיה יודע לקרוא את הגמרא בשורה ישרה 'מתחיל ברש"י ממשיך בגמרא

הקודמים להם, אבל נח עדיין לא זכה לפרי בטן, ורק בזכות שהחל לעסוק ב'זיכוי הרבים' זכה ל'ויולד נח שלשה בנים'.

בעניין זה ידועים דברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הובא בכמ"ק שתלמידו הגאון מברדיוב ה'דברי אברהם' אמר זאת לפניו וקילסו מאד), שהיה מבאר בכתוב (תהלים לו כו) 'כל

ותוספות ומסיים ברבינו חננאל'. גם היה מוכיח את תלמידיו (העילויים) 'ידיעת ש"ס' מהו... כשהם בוחנים אותו ואינם תופסים אותו אפילו בטעות אחת ח"ו. הרי לך, כי לא היטיב רא"צ עם זולתו אלא עם עצמו, וכל ימיו נהנה מאותה 'טובה' בעליה בתורה ובידיעת הש"ס על בורי'ה ובחינוך התלמידים עפ"יז'.

יא. ידועה קושית העולם על דברי חז"ל (עירובין יח: הובא ברש"י ז א) שבשעה שדיבר ה' אל נח אמר לו 'אותך ראיתי צדיק' ואילו בריש הפרשה כשדיבר עליו שלא בפניו אמר 'נח איש צדיק תמים' - מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, ולכאורה צ"ב, שהרי חזינן כאן שבפניו אומרים מחצית שבחו של אדם, ולא רק מקצת, כי שלא בפניו אמר ב' מעלות ובפניו אמר רק מעלה אחת. וביאר הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע, כי אף איש הוא מעלה גדולה... נמצא שבפניו אמר רק מעלה אחת צדיק, ושלא בפניו שבחו בשלשה שבחים - איש, צדיק, תמים הרי שבפניו אמר רק מקצת.

יב. וכך רמז לה הגאון רבי ישראל סלאנטער בדברי רש"י בפרשת בראשית דכתיב (ב ז) 'וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים', וברש"י, עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים. וביאר, שבנוגע לצרכי עצמו יהיה 'מן העליונים' - שיחשוב את עצמו כאחד 'מן העליונים' שאינו צריך מאומה מצרכי עולם, ולאחרים - 'מן התחתונים', שהם צריכים לכל טוב בגשמיות וידאג למלאות חסרונם על צד היותר טוב.

ואף אם לא חננו הקב"ה בממון רב יוכל להיטיב לבריות במאמר פיו, וכבר אמרו שזה כל האדם - לחזק ולעודד את רעהו בדיבורים טובים, שהרי כך כתיב ויהי האדם לנפש חיה, ובתרגום - 'לרוח ממללא'. כלומר שעל שם כוח הדיבור נחשב ויהי לאדם. אמור מעתה למה נעשה כוחו של דיבור, וכי לעצמו הוא נעשה, והרי אין איש המדבר אל עצמו אלא אל רעהו... (כי העיניים משמשים את האדם לראות בעצמו, וכן באזניו 'הוא' שומע, ואילו הדיבור נעשה לדבר אל זולתו... ורק מי שמחזיק עצמו 'פיקח הדור' ידבר ויתיעץ עם עצמו כי אין לו עוד ידיד חכם כמוהו...), אלא וודאי עיקר בריאת האדם ועיקר מהותו הוא עבור השני ובזה כתיב ויהי האדם.

יג. ובאמת כן איתא להדיא בגמרא (בי"ב ט:) רבי יהושע בן לוי אמר, כל הרגיל לעשות צדקה - זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה. בעלי חכמה. ובכלל זה מי שלא זכה עדיין לבנים ודאי יזכה לבנים, ואף גם זאת שיהיו בניו בעלי חכמה וכו'.

וכן איתא ב'חתם סופר' (וירא ד"ה איה שחה) זי"ל. אשה שהיא בעלת צדקה זוכה לזכרים...

הרה"ק רבי ברוך מזיכלין זי"ע הזכיר את חתנו שהמתין לישועה לזרע של קימא לפני הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע ובפרשת נח הוה מעשה, אמר לו הרבי רבי העניך, הנה מתחילה כתוב 'אלה תולדות נח' ואיתא ברש"י הק' 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', ובהמשך הכתוב - 'ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', ולכאורה צריך ביאור מדוע פירש מתחילה 'תולדות נח' על המצוות ומעשים הטובים כשלפי פשוטו של מקרא קאי על לידת שלשת בניו הכתוב מיד בסמוך, אלא, בשמים ממעל יש 'שערי תולדה' אשר משם נשפע לבני האדם 'זרע של קיימא' והוא עומד בסמוך לשער גמילות חסדים. ופעמים ששערי תולדה סגורים וקשה ביותר לפתחן, אז העצה היעוצה, להכנס אל השער הסמוך ב'שער גמילות חסדים', ומשם אפשר בנקל לבקוע גם את 'שער התולדה' ולזכות לזרע קודש, וזה נמי היה אצל 'נח איש צדיק' שהמתין חמש מאות שנה לזרע של קיימא, ועל כן עסק במצוות וגמילות חסדים, ומשם נפתח לו גם שער התולדה, ולזה כיוון רש"י 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים' שע"י זכה לויולד נח שלשה בנים' כפשוטו ממש.

להם זרע (להמשיך קיום המין בעולם) באים מאליהם, אבל הבאים להקריב עולות לא גור שיבואו מעצמם לישחט, וטעם הדבר כתב הרמב"ן לקמן (ו ח - ט) כי הבאים לקיום המין לא הצריכו הבורא יתברך לטרוח על זה, אבל הבאים לצורך קרבן אדרבה יטרח במצוה, כי המצוה יפה ביותר כשהיא באה על ידי טורח בעמל ויגיעה.

ויזכור את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע על הפסוק בפרשתו (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיה, ובגמרא (עירובין יח:)' אמרה יונה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין בידי בו"ד'. והכוונה היא שאפילו עלה קטן - מעט עבודה, אלא שהוא מרורין - שבא לאדם בקושי ובמרירות לעשות רצון קונו, דבר זה חשוב ומקובל לפניו ית', יותר מעבודות גדולות אשר הם בלא יגיעה אלא מתוקין כדבש.

דתשרי על עמיה - לחיות כל השנה בשפע שקבלנו ממעל בחודש זה

צדיקי הדורות היו מרמזים בדברי הזמר של הארזי"ל (אומר בשבחין לליל שב"ק) 'יהא רעוא קמי דתשרי על עמיה', שאנו מבקשים ומחלים פני אבינו מלכנו - יהי רצון שהשפעת חודש תשרי תישאר עלינו עמו ישראל, לכל השנה כולה"י.

לכבד את אשתו. וצריך ביאור מה ענין זה לזה, ושמעתי לפרש באופן נחמד, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחוה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בויעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג יט), וזו בקללת (שם טז) 'והוא ימשול בך'. ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, אמור מעתה - אם עומד האדם על שלו ושומר שתתקיים הקללה באשה, אף קללתו - בויעת אפך תאכל תתקיים בשלימותה, ויצטרך להזיע הרבה בכדי להרוויח את מטה לחמו, אבל המתנהג בחסד וברחמים ומיקל מעליה את קללתה שמכבדה ואינו מושל עליה, אף הקב"ה יקל מעליו את קללתו ולא יצטרך להצטער כ"כ בקללת הפרנסה, ויהיה מנת חלקו שפע של עשירות בהרחבה ובניקל.

ותרם מעל הארץ - דיקא מתוך יגיעתו בעת נפילה יתעלה אל האור כי טוב

בפרשתו (ו כ) 'מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה...שנים מכל יבואו אליך להחיות', כתב הרמב"ן 'הודיעו כי מעצמם יבואו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך נח לצודם בהרים ובאיים, אחרי כן הוסיף הקב"ה לצוותו (ז ב) שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה, ובאלה לא אמר שיבואו מעצמם אליו אלא שהוא יצטרך לחזר אחריהם ולהביאם לתוך התיבה, כי הבאים להנצל ולחיות

יד. כה ביאר הרה"ק ה'יטב לב' זי"ע עפ"י סדר הפרשיות במשנה תורה, אלה הדברים אשר דיבר משה אל בני ישראל, ואתחנן, והנני מתחנן אליכם עם ה', עקב, בעקבו של שנה, היינו בימי חודש אלול, ראה שופטים, הביטו והתבוננו נא על זאת אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, והנה יום הדין קרב ובא, והנה עוד מעט קט כי תצא שנה זו, בעת אשר השנה הבאה כי תבא עלינו לטובה, וכבר אתם נצבים היום, ביום הדין ונשפטים לפני המלך המשפט, אך זאת תדעו, שבאם וילך אחרי שילכון אלו הימים עדיין האזינו יהא באזניכם ובקבלתכם את הרישומא דקדושא של אלו הימים אזי תבוא עליכם וזאת הברכה ותגן בעדכם.

בדרך הלצה סיפר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע, על בחור אחד שלא היה ניחן עם הרבה דעת ושכל, ומעשיו אף גבלו בטיפשות, והיו כולם מכנים אותו 'מוטיל נאר' [טיפש], לימים מצא את זיווגו ובא בברית האירוסין, ויהי ביום החופה מצאו אותו בוכה בדמעות שלישי, וכיון שהכירו בו חבריו וידעו שאין בבחייתו כל כוונה נעלית, תמהו באזניו על מה הוא בוכה בעידן חדותא, ויען להם בתמימות 'כעת הכל מכנים אותי 'מוטיל חתן', אך בעוד כשבוע ימים - בגמר שבעת ימי המשתה יחזרו לקרוא לי 'מוטיל נאר' ואוי לאותה בושא וכלימה, ועל דא קביכנא... ועומק כוונתו היתה, שה'טיפש' יבכה כי עוד שבוע אחר גמר ימי החג ישוב להיות 'מוטיל נאר', אך המשכיל ינצל הזמן להעמיס בקרבו שפע החג לכל השנה כולה.

והיה הרה"ק מזידיטשוב מסיים בקול בוכים. הלא כאותו בחור נבער כן אנו. משך כל ימות השנה שוכחים מכל אשר שבנו וקבלנו בחודש תשרי... ושוב בתחילת ימי הסליחות, מתעורר הזיק הקדוש בקרבו של כל יהודי וכולנו נהפכים להיות 'מוטיל חתן' ברוב פארות, עתה משעברו אלו הימים הבה נישא תפילה שלא נשוב להיות 'מוטיל נאר' כמקדם, ולא נשוב לכסלה עוד, אלא נתעורר מכאן ואילך לעבוד את בוראנו עבודה התמה והישרה.

כיוצא בזה מביא הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בכתביו את אשר שמע ממגיד אחד עה"פ (תהילים צב יד) 'שתולים בבית

באר הפרשה - נח

חלף והלך לו... ובוה פעל לדורות שאפילו כשכבר חלפו הימים הקדושים אלא שיהיב דעתיה למיהדר [כאומר, מי יתן ואוכל להחזיר את הזמן אחורנית, ולהתחיל מחדש את חודש הרחמים והסליחות וימים הקדושים... רצון זה הביב כ"כ אצל הקב"ה] וישלח לו ג"כ אורות אלו להאיר מחשבו... [כמו שהביא את הר המוריה ליעקב אבינו מיד כשחשב לחזור לשם] (עכ"ל).

כתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (ספר חיים סי' לו) וזה לשונו 'אשר קבלה בדינו כפי מה שמתנהג האדם בי"ב ימים הראשונים של מוצאי החג כן יהיה תמיד מראשית השנה ועד אחרית שנה^ט, ומנהג חסידים הראשונים להתקדש עצמם ביותר ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה מיום שמחת תורה עד י"ב יום אחר החג לעומת י"ב חדשי השנה. ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים ומחזירין על לימודן כל אחד ואחד לפי שיעורו והוא סגולה נפלאה להיות לעושה אלה עזר מהשי"ת תמיד כל הימים מראשית השנה ועד אחרית השנה וכל אשר יעשה יצליח הן בתורה הן בחסידות והן בכל משא ומתן'.

מעלה מיוחדת יש לן בחודש זה - חודש מרחשוון המסוגל לסלק מאתנו לב אבן ולקבל לב חדש, וכמו שביאר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (שיח שרפי קודש, הובא באמרי הרי"ם לחודש מרחשוון) ש'חשוון' הוא מלשון (תהלים מה ב) 'רחש לבי דבר טוב' - שבחודש זה יתעוררו לבות בני ישראל לטוב^ט. (ובוה מבאר מה שאמרו ז"ל (ירושלמי

ואל יאמר, הרי אף בחודש תשרי נופיה נשארתי כאבן דומם, ולא התעורר לבי - לב האבן במאומה, אלא ישמע לדברי הרה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ברכה, ד"ה וישכון) שהנה אמרו חז"ל (פנהרין צה): אצל יעקב אבינו שבדרכו חרנה עבר במקום שהתפללו אבותיו ולא עמד שם, בהגיעו לחגן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי בו, יהיב דעתיה למיהדר (נתן בדעתו לחזור) מיד קפצה לו הארץ, ולכאורה צריך ביאור לשם מה עשה הקב"ה גם כזה שתקפוץ הארץ. אלא מבאר הערוגות הבושם זי"ל, אבל כל מעשה אבות סימן לבנים, הנה הבורא כל עולמים יתב"ש מאיר באור פני מלך חיים ביום ראש השנה באור ה'יראה', וממנו יובל האדם לשאוב יראת שמים על כל ימות השנה, ושוב בעשרת ימי תשובה באור ה'תשובה' ובפרט ביום הקדוש. ושוב בימי סוכות זמן שמחתנו - השי"ת מאיר ללבבות עמו ישראל באור השמחה, ממנו יובל האדם לקחת לנפש שמחה אמיתית לשמוח בעבודת השי"ת ובתורה ומעשים טובים כל ימות השנה, והנה השי"ת צופה ומביט עד סוף כל הדורות ראה דור אחרון - דור עני ואביון שיגיעו ימים קדושים האלו ואין איש שם על לב להתעורר בהתעוררות אמת לאמיתו, ושוב כשבא נעילת החג חושב מחשבות וחשבון הנפש איך חלפו ועברו ימים מקודשים כאלה ולא פעל בהם מאומה, ולא התעוררות כדבעי למיעבר, ומה לו לעשות ביוון שהימים כבר חלפו ועברו ואי אפשר להשיב הזמן שכבר

ה" הנה יושבים להם אנשים נטועים ושתולים בבית המדרש ושומעים דיבורי התעוררות ומלהיבים את נימי נפשם, אך דא עקא ש'בחצרות אלוקיננו' אך יצאו לחצר בית המדרש (בגמר הדרשה), 'פריחו' פרחו ונאבדו מהם כל הדיבורים. טו. איתא מהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בראשית) זי"ל. ויאמר לו איכה (ג ט), סיפר על אחד החסידים שעמד על הגשר במרכז העיר ווארשא וראה איך שבני אדם רצים אצים כמבולבלים, ואמר, רבש"ע, היכן אתה והיכן אני. כיוצא בדבר, אמר לו הקב"ה לאדם איכה - התבונן היכן היית קודם החטא....למעלה מדרגת מלאכים, ועכשיו איפה אתה, איך נפלת כ"כ. וכן בשבת קודש זה צריך כל יהודי לומר לעצמו: איכה, הלא אך זה עתה היה חודש תשרי, ר"ה עשי"ת יוה"כ סוכות ושמ"ע ושמחת תורה, אשר כל אחד התעלה והרגיש בעצמו התעוררות הלב, איכה, איך כבר שכחת מהכל וכלא היה כלום חזרת לקדמותך.

כך ביאר הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ראה, ד"ה לא תעשון) שלאחר הימים הנוראים, אומר הקב"ה לעמו בני ישראל 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך' (ירמיה לא טו-טז) - כי יש שכר לפעולת התפילות ואימת הדין שכל העוונות נמחלים. ואם תשאל, אם כן מדוע עדיין לא בא בן ישי, כי לאחר אלו הימים הקדושים - 'ישבו בנים לגבולם', שהכל חוזרים לסדר יומם כדאשתקד, ושכחו מכל אשר עבר עליהם.

טז. משמיה דהרה"ק מרוזין זי"ע מתאמרא לרמז בשם החודש 'מרחשוון' שהוא מלשון 'רחושי מרחשין שפוותיה' היינו התפילה בשפתיים, כי בחודש זה יש סגולה מיוחדת להרבות בתפילות לפני קל עליון.

עשה לו בנו הקטן ובגמרא (פנהדרין ע.) דרשו כי דברים נוראים ביצע חם באביו בעת שנתו, אך דברים אלו אינם מופיעים בתורה, ולפי פשוטו של מקרא כל רעתו של חם עליו קללו אביו ואמר (ט כה) ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו לא היה אלא על ז'ירא חם אבי כנען את ערוות אביו' ובעבור שטינף נפשו בראיה אסורה נתקלל בקללה נמרצת זו לעולמים (הובא ביגדיל תורה).

ודרך הישרה היא שיגדור האדם את עצמו בגדרים וסייגים, להתרחק מן העבירה¹², לבל יוכל המשחית להתקרב לפתח ביתו, דהנה כששלח נח את היונה כתיב (ח יא) 'ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. ואיתא במדרש (כ"ד לג ו) רב בירי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה משם. והקשה הרמב"ן (שם), לפי שיטה זו מנין ידע נח שקלו המים מעל הארץ, והלוא בגן עדן לא היה מבול כלל, ותירץ 'ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו'. והרי שבעת אשר שולט מבול בעולם הרי אף ה'גן עדן' מסוכן הוא להִתְקַרֵב, ואין עצה ואין תבונה אלא לסגור שערי מפני המים הזידונים. ולדרכנו יש ללמוד, שבעת אשר היצר הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאיימים לשטוף את העולם, ביכולתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות 'גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעולה על הפתחים - מכל מיני

ר"ה פ"א ה"ב) 'שמות החדשים עלו עמהם מכבל' - שבגלות למדו ענין החדשים, ולמה הם מרמוזים).

מצא חן בעיני ה' - הזהירות בשמירת עיניים

הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (כראשית ד"ה ויראו) ביאר את הפסוק 'ונח מצא חן בעיני ה'' - ע"י ששמר על עיניו מלהסתכל במה שאינו ראוי לו לראות.

וכן רמזו קמאי בסמיכות סיום התורה לראשיתה 'לעיני כל ישראל - בראשית', כלומר, ש'ראשית' דבר על האדם להתחזק בעניין 'לעיני כל ישראל' - לשמור עיניו מכל משמר מראות ברע, ולהתפלל אל בוראו ולבקש מעמו בכל עת מצא 'העבר עיני מראות שווא'.

וכן כתב ה'אלשיך' בפרשתו על הפסוק (ט כג) ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערוות אביהם ופניהם אחורנית, וערוות אביהם לא ראוי. וצ"ב, מדוע 'וילכו אחורנית', ואם מחמת שרצו לשמור את עיניהם מראות ברע, תסגי להו בסגירת ועצימת עיניים, ומדוע הפכו גם את פניהם אחורנית. אלא, שמראה שאינו טהור פוגע ב'צלם אלוקים' הנמצא לנגדו, אף אם אין עיניו פקוחות. פוק חזי עד כמה חמורים הדברים.

נוראות בעינין זה ביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע את הכתוב (ט כד) וייקץ נח מיינו וידע את אשר

יז. מענין לענין, איתא ברש"י (ט כג) כאשר כיסו שם ויפת את נח אביהם - 'שם שנתאמץ יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו', לכאורה צריך ביאור מה 'נתאמץ' שם יותר מיפת, איזו התאמצות נצרך לקחת 'שמלה' לכסות את אביהם, אלא הכוונה ש'נתאמץ' לעשותה בזריזות בחיות ובהתלהבות, ועל כך זכה למצוות ציצית שהיא שקולה כנגד המצוות כולם. אך יפת שאכן עשה אותו מעשה המצווה כאחיו שם, אבל עשאה ללא כל חיות - כמת, לכן לא זכה כי אם לשכר מידה כנגד מידה, שיזכו בניו לבא לקבורה, כי המת נצרך לקבורה... מעין זה אמרו במליצה דבנזקי 'בור' כתוב בתורה 'והמת יהיה לו' (שמות כא לד), כי הלומד בלא חיות כמת ל"ע, נשאר 'בור' ועם הארץ...

יח. הרה"ק מנאסויד זי"ע שהה פעם בקרון רכבת, ועלתה לשם זקנה אחת, ומחששו ליחוד ולשהיה עמה, קפץ תיכף במסירות נפש מעל הרכבת על אף שסיכן בכך את נפשו, שאלוהו תלמידיו, רבי וכי מפני זקנה זו אותה ירא. אמר להם, איני ירא ממנה אלא את האלוקים אני ירא, על כן אני בורח מכל ספק ספיקא של איסור. והעצה היעוצה להשיג מדריגות בקדושה וטהרה היא לעלות ממדריגה למדריגה, וכלל זה נקוט בידך, שלא ללכת בגדולות ובקפיצה, רק שלב אחר שלב כפי כוחו, וכמו שאמרו חז"ל במדרש (תנחומא פר' בהעלותך סימן י) 'אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע אתה יודע כחו של יצה"ר שהוא קשה, אמר להם הקב"ה, סלקו אותו קימעא קימעא בעוה"ז, ואני מעבירו מכם לעתיד', לכן היום יקבל על עצמו להתחזק בדבר קטן זה ואח"כ יהא מוסיף והולך לקבל על עצמו עוד תוספת קדושה, עד אשר יתרגל להיות דבוק בקדושה בכל עת ובכל שעה, ויהא אצלו בבחינת הרגל שני נעשה טבע.

ברע, אלא שמצד טבע העולם באותה העת והזמן הוכרחו לחטוא וכדרך שחטאו הבעלי חיים, ומבאר הר"ן, שאדרבה, רק מחמת שבני אותו הדור העוו דרכם וחטאו נוראות - הרי בחטאם הפסידו והעכירו את אויר העולם, ולפי שהפליאו ברע ההוא התפשטה רעתם אל שאר הבעלי חיים.

ובלשון קדשו של ה'תפארת שלמה' (סוף פרשת אמור) 'כי הרשע הזה מביא שורש פורה בקרבך, וכאשר יתפרדו פועלי און אזי הדרך נכונה לפני אוהבי ה' לעשות רצונו ית"ש, וכאשר עינינו הרואות בעולם הזה כאשר יש ח"ו שינוי אויר על ידי איש אחד, שיש לו ח"ו מיחוש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויצילנו מכל רע בזה ובבא', היינו שכשם שהחולה בגופו מדבק את הבריאים במחלתו, כמו כן בעניני רוחניות מדבק הרשע את הצדיק רח"ל.

ובנגד זה אמרו חז"ל גבי 'קבלת התורה' (שבת פח.) 'מלמד שכפה הקב"ה עליהם [במעמד הר סיני] את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם', ולמה נקטו לשון 'גיגית' דייקא שמשמעה קדירה שמבשלים בה תבשילים, אלא היינו טעמא, כי בשעה שמכניסים את המאכלים לקדירה משגיחים מאד לכל יהיה ביניהם גם מאכלים רקובים

כלים שונים והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמור על גן עדן שלו כראוי.

והרחיקנו מחבר רע - ההתרחקות מחברים רעים ומכל מיני משחית

דברינו אמורים לקראת ה'זמן' החדש, ובאנו בזה להזהיר גדולים על הקטנים, דאע"פ שחובה קדושה להיות כולם באגודה אחת ובאחדות, מכל מקום צריך להתרחק במטחווי קשת מלהתחבר עם חברים רעים ומקולקלים, כי ההתחברות עם הרשעים סכנה גדולה היא מאד, מפני שהרשע עלול לגרור את הצדיק אל פי התהום ולשאול תחתית, וזה יסוד גדול להצלחה בתורה, דמצד אחד גדולה מעלת האחדות שבעזרת חבירו יוכלו שניהם להתעלות מעלה מעלה, אבל לאידך גיסא, מוטל עליו לפקוח עיניו לכל יתחבר אחרי הרשעים".

נוראות כתב הר"ן בפרשתו בפירושו על התורה (פרשת נח) דכתיב בדור המבול (ו יב) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', ואמרו חז"ל (סנהדרין קח.) שאף בעלי חיים קלקלו בשאינם מינם, וצ"ב, כיצד חטאו בעלי החיים, והרי אינם בני בחירה ואין חטאם אלא מצד טבע העולם או מצד טבע אותו הזמן המושכם לחטא, ומעתה יש מקום להקשות, מדוע נענשו בני אותו הדור והרי יש להם תשובה שכל חטאם לא היה מחמת שבחרו

יט. וכמו שהעמיסו צדיקים במאמרם (תענית כג.) 'או חברותא או מיתותא', שחבר טוב יכול לסייע מאד לאדם להתעלות ברוחניות, אך אם חלילה החבר אינו כשר והגון ח"ו אזי הוא בבחינת 'מיתותא' ועלול לגרור גם אותו לבאר שחת, ה' ישמרנו.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפוקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קראו הרבי ושאלו, האם ידעת מה פירוש תיבת ותמגר (בברכת ז'למלשינים), לא ידע הבחור פירוש המילות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פירושה של תיבה, אבל זאת אדע - כי איננו 'מריח' טוב, כי התבוננתי על שכניו וידידיו וראיתי שכולם מינים רעים הם - לפניו תעקר ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילם, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימחר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א תעב) עה"פ בפרשת בראשית (ג א) 'ויאמר אל האשה אף כי אמר אלוקים לא תאכלו. וז"ל בתנועה קלה יוכל אדם לקרר את חבירו מעבודת השי"ת, כי אצל הנחש כתיב אף כי אמר אלוקים לא תאכלו - שהנחש אמר לחוה 'אף כי אמר אלוקים' - וואס איז דען אז השי"ת האט געזאגט (מה בכך שאמר אלוקים) מיד נתקררה דעתה ואכלה מעץ, עכ"ל. מכאן תלמד 'קרירות' עד היכן מגעת.

כ. מעשה בבחור שלא חש בטוב, משבא לפני הרופא נשאל הבחור מדוע הוא מעשן... ענה הבחור לא מיניה ולא מקצתיה, מעולם לא הכנסתי ציגערעט'ל (סיגריה) לפי, אבל אמר לו הרופא הריני רואה ב'צילומים' שכל ה'ריאות' שלך שחורות מעשן הציגערעט'לעך, עד שנתברר כי אף שהבחור אינו מעשן מכל מקום כל סובביו מעשנים והוא 'נושם' יומם ולילה עשן פיוח לתוך ריאותיו... ומכאן תלמד עד כמה גרוע היושב בסביבת חברים רעים אף אם אין לו כל שיג ושיח עמהם - דיו שהוא בקרבתם.

קבורתו, פירוש, שם - במקום שהייתו מחוץ לקהל ומיד בצאתו מן הסביבה החמה יקבר בקברות התאווה ח"ו, כי עצם השהות עם הציבור מגין ומשמר מן הפורענות ברוחניות ובגשמיות.

בשביל התורה שנקראת ראשית - התחדשות בלימוד התורה בכל עת

בעמדנו בפתיחת ה'זמן' בהיכלי תורה - ישיבות וכוללים, עלינו לחזק ידיהם של עוסקי תורה ולומר להם אשריכם אשריכם, הנה בשבילכם ועבורכם נברא העולם, וכמו שדרשו חז"ל (הובא ברש"י בראשית א א) 'בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ - בשביל התורה שנקראת ראשית'. והיינו שכל העולם כולו לא נברא אלא בשביל התורה הקדושה ולומדיה, ואלמלי תורה חוקת שמים וארץ לא שמתו (ירמיהו לג כה). ו'אין גדולה כתורה... אין סגולה כתורה... אין קדושה כתורה...'כא

ובך איתא בזוה"ק (ח"ב קסא, א) שהקב"ה 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', וכך נמי כל יהודי ויהודי 'אסתכל באורייתא ומקיים עלמא' - בשעה שהוא 'מסתכל' ועוסק בתורה הרי הוא מעמיד את העולם על תילו, וכל העולם עומד בזכותו.

ומקולקלים, כי אם הם יתבשלו יחד יגרמו לקלקל ולהבאיש את כל התבשיל עד שלא יהא ראוי לאכילה, עוד זאת יש להשגיח אחרי שבריר והוציא את הפסולת מן האוכל, שתהא הקדירה סגורה ומסוגרת מכל צדדיה כדי שהחום ישמר בקדירה וממילא יתבשל התבשיל כהוגן, ונמצא דמה שמילא את הקדירה מועיל שיתבשל הכל יותר טוב, כי כולם גורמים לתוספת החום ולמהר את הבישול (עי' ביצה יו. רש"י ד"ה בזמן שהתנור), וזהו שנרמז לישראל במעמד הר סיני, שמצד אחד יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצון ה' בלבב שלם, ואינו דומה יחיד העושה את המצוה לרבים העושים ומקיימים רצון ה', כי החמימות ואש ההתלהבות לעבודת השי"ת באה כשישראל בחבורה ובאגודה אחת, אולם לאידך גיסא יש להזהר ביותר מחברים שאינם הגונים ולא להתחבר עמהם.

ובכך יובן נמי מה שנקטו בלשונם 'אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם', ומדקדקים דהוה ליה טפי לומר 'פה תהא קבורתכם' שהרי התם קאי תחת ההר ממש, ואם לא היו מקבלים התורה היו נקברים באותו מקום, אך להאמור רמזו להם קוב"ה, שתמיד ישארו בצוותא חדא ובאחדות כקדירה זו, כי אם יפרוש היחיד מן הכלל ח"ו הרי 'שם תהא

כא. מדי דברנו בענין לימוד התורה נציגה נא אמרים בענין ממה שיש ללמוד מפרשתו, דכתיב (ט ב) 'ויחל נח איש האדמה', ולכאורה יפלא מדוע 'נח איש צדיק' נקרא בשם 'איש האדמה', אלא יש לבאר על פי הביאור הידוע בדברי המדרש (ויק"ר ריש פר' בחקתי), 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך' (תהלים קיט גט), אמר דוד רבש"ע, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש. והיינו שדוד המלך אמר, אך משים אני פעמי רגלי לבית המדרש ללמוד תורה, מיד בא אלי היצר ורצה למנוע אותי מלהלך לשם בתואנות שונות ומשונות... ארי בדרך... עייף אתה וכו', באותה שעה אומר אני לעצמי, הרי 'למקום פלוני' - לעסקי ממון וכדו', 'אני הולך' - ואיני מחשב את כל אלו החשבונות, אם כן אף לבית המדרש אלך בלא עייפות ועצלות.

על זה הדרך מבואר מה שכינה הכתוב בשם 'איש האדמה', שהרי רש"י הביא לעיל (ו ב) מכאן שלמד נח תורה, ולזה היה איש האדמה כלומר שכשבא לידו נסיון בתורה ועבודת ה', היה מתבונן על פעלו בעבודת האדמה, ואומר, אם הייתי נצרך כעת לפנות לעבודת אדמה הרי היה לי 'כח ומוח' למהר אל העבודה ולעשותה בשלימות, אם כן למה תגרע התורה הקדושה וקיום המצוות שלא אקיימם בזריזות בשמחה והתלהבות, ובמחשבות אלו נתעלה מעל כל המניעות.

עפי"ז יש מבארים את דברי חז"ל (ברכות ה.) 'פשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה', כלומר בבואו לעסוק בתורה מיד נופלים בדעתו תירוצים מתירוצים שהיום אין בכוחו ללמוד וכדו', אז יפשפש במעשיו, כלומר בענייניו הגשמיים כפרנסה וכדו', ויראה שבהם אינו מוצא 'תירוצים' אלא הוא יוצא לעבודתו מבוקר עד ערב במסירות נפש ממש, ומדוע לא יקח מזה לקח לעצמו ללימוד התורה הקדושה לעסוק בדברי תורה.

כב. והאמת היא שהמקדש את יומו בלימוד התורה הקדושה, לא זו בלבד שהוא גורם נחת רוח מרובה במרומים, אלא הוא עצמו נהנה הנאה שאין למעלה הימנה. אחד מעשירי עולם מאחינו בני ישראל אמר לי פעם, בימי בחורותי כשלמדתי בישיבה לא הייתי מגדולי המתמידים, מפעם לפעם היה ה'משגיח' מטיפני מוסר ואומר, דע בני,

באמת אמרו בדברי רבי פנחס בן יאיר המונה בכרייתא (ע"ז כ:): את כל המדרגות, 'תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות וכו'', והנה בכל המדרגות כתב מה הם 'דרכי השגתם', אך לענין ה'תורה' לא כתב באיזה מידה יבוא לידי תורה, כי אין דבר המביא לידי תורה אלא התורה בעצמה – שיישב עצמו ללמוד...»

ואף מי שחושב את עצמו כמרוחק מהתורה - יקפוז לתוככי ים התלמוד, וסוף דבר שישוג את התורה. וכמו דמתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת'

זי"ע בדברי חז"ל (ב"ק יז.) 'אין מים אלא תורה' - שהמשילו את התורה הקדושה למים. כי כמו שהשט במים יתחיל לשוט במקום נמוך עד שיגיע למים הגבוהים, בדרך זו יגש האדם ללימודו - יתחיל לפי מדרגתו, ומקדושת התורה יעלה מעלה מעלה. עוד ידמה הלומד תורה לשט במים, כי אי אפשר לו לאדם להתלמד לשוט אם לא יכנס מתחילה למים – אף אם עדיין אינו מכיר באומנות זאת, כיו"ב הוא עסק התורה, אף אם עדיין לא מצא ידיו ורגליו ב'תורה' יכנס לתוכה, ומשם ילמד את דרכי התורה וקניניה.

כתיב במשנה (אבות ו ד) 'כך היא דרכה של תורה... ובתורה אתה עמל אשריך בעולם הזה', אם רצונך לחיות 'חיים טובים' בעולם הזה – עסוק בתורה בהתמדה גדולה, בכל עת שמעי דברים אלו מפיו הייתי ממלא פי שחוק – וחשבת לעצמי בשלמא אם היה מעורר אותי שכשאלמד אזכה ל'חיים טובים' בעולם הבא נחא, אך מה קשר הענינים בין לימוד התורה ל'עולם הזה'... כהיום הזה - משעברו שנים רבות מני אז, וכבר נעשיתי לאחד מעשירי תבל, מאומה אינני חסר מבית ומחוץ, הוני נאמד באלפי ריבי רבבות, ואף הקמתי דור ישרים מבורך אשר כולם יראים ושלמים, דייקא כעת הנני רואה כמה צדקו דברי ה'משגיח', ש'חיים טובים' בהאי עלמא קשורים ומצומדים ללימוד התורה, כי אני שאינני 'בן תורה' – הרי בקומי ובשכבי, בלכתי ושובי, איני רואה מאומה לנגד עיני זולתי 'דאלער' (דולה), אפילו כשמביט אנכי על צאצאי הרי ה'דאלער' חוצץ ביני ובינם, כל היום 'דאלער', ואף כל הכבוד שמכבדים אותי בכל מקום יודע אני שתחת כל זה מסתתר לו ה'דאלער', ולאידך, בכל עת אשר אנכי נכנס ובא לבית המדרש ורואה צורבים העמלים בתורה, עם כל החיות והשמחה, והינם מלאים מתיקות ושמחת חיים, מתמלא אני בקנאה גדולה, ותדע עד היכן הדברים מגיעים, מוכן אני לתת 'חצי המלכות' – מחצית מרכושי הרב, לכל מי שיתן לי את ההנאה הרבה שהנני רואה על פניהם של האברכים בעת לימודם.

כג. והעיקר שלא לשקוע ב'מחשבות' סביב ה'תורה והעבודה' אלא יתחיל לעשותם בפועל, מסופר אצל חסידי ליובאוויטש שבימים עברו כשאסרו הרשעים ברוסי' לקיים תורה ומצוות חלילה, ישבו פעם החסידים בהתוועדות יחד עם הגה"ח רבי חאט'שע (מוזכרו של הרה"ק הרי"צ זי"ע) והיו מדברים דברים נעלים ברומו של עולם בתורה אמונה ועבודה. מחמת פחד הרשעים העמידו בחור שיעמוד על המשמר מחוץ לבית בו התקיימה ההתוועדות לבדוק שאין הרשעים באים. תוך כדי השירה והכיסופין נכנס אותו בחור והודיע שהרשעים מסתובבים סביבות הבית, תיכף נתמלאו כל היושבים בפחד ובאימה רבה, בידעם כי נכונה להם סכנת גלות לסיביר. לכן מיהרו להטמין את ספרי הקודש ותחתם הוציאו 'כתבי עת' (עיתונים) ושאר מילי דעלמא וחלקם אף ניסו לנוס מן המקום. לאחר זמן מה חזר הבחור ובישר שהסכנה חלפה כי נסתלקו הרשעים מהמקום, מיד חזרו ופתחו את ספרי הקודש. עתה פנה אליהם רבי חאט'שע ושאלם מה חשוב יותר אצלם רוחניות או גשמיות. ויענו כל העם יחדיו וודאי שהרוחניות חשובה פי כמה וכמה. אם כך - המשיך ושאל. מדוע מששמעתם שהרשעים באים לא פעלתם כדרך שאתם פועלים ברוחניות, לשבת ולבכות מתוך השתפכות הנפש אלא מיהרתם לפעול. ויענו העם - הלא סכנה ארבה לנו, ולא היה מועיל לנו מאומה באם היינו יושבים וממורים בבכי. הרים רבי חאט'שע את קולו ואמר להם, כן הם פני הדברים ברוחניות, שאל לו לאדם להסתפק בהתעוררות הלב ודמעות רותחות, אלא עליו לקום ולפעול בפועל ממש בהתעלותו בעבודת ה'.

וכה אמר 'חכם אחד' בדרך צחות על הניגון הידוע עסן עסט זיך, שלאפן שלאפט זיך וואס זאל מען טוהן אז ס' לערענט זיך ניט... אז ס'דאוונט זיך ניט (האכילה והשינה באה לנו בנקל ללא כל טורח ומאמץ, אבל מה נעשה שהתורה והתפילה באה לנו בקושי גדול), ושאל ה'חכם', הבה נחשב חשבוננו של עולם, באם היה המצב להיפך שהאכילה והשינה עסט זיך ניט און שלאפט זיך ניט (שהם היו עולים בקושי) וכי גם אז היה 'מזמר' 'וואס זאל מען טוהן אז ס'עסט זיך ניט' (מה נעשה שאיני יכול לאכול) או שהיה 'עושה למעשה' והיה פונה לרופא או מכריח עצמו לאכול... והמבין יבין.

חדש ימינו - להתחיל מחדש בהתחדשות

בפתח התורה הקדושה (א א) כתיב 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ', ופירש הרה"ק מלעכוויטש זי"ע (תורת אבות בראשית) על משקל דברי חז"ל (הובא ברש"י א א) שאמרו בראשית - 'בשביל ראשית', כי הנה בורא העולם מחבב את הראשית - את תחילת עבודתו של אדם את בוראו¹, ועבור ראשית זו ברא אלוקים את השמים ואת הארץ.

פירש הבעש"ט הק' זי"ע (כתר ש"ט טו) את הפסוק (תהלים עא ט) 'אל תשליכני לעת זקנה' - שלא תתישן המצוה בעיני (ראה ב'בעש"ט' עה"ת פר' נח סח) - מ'זאל נישט פאר'אלט'עוועט ווערען' (שהאדם העושה המצוה לא יעשנה מתוך התיישנות), רק יעשה כל מעשיו בכל כוחו ומתוך התחדשות².

וכבר אמרו קמאי שאף הקב"ה כביכול מבקש מאתנו 'אל תשליכני לעת זקנה', אל תקיימו מצוותי חלילה באופן של זקנה - כמצוות אנשים מלומדה, אלא מתוך חדווה ושמחת הלב, והיינו דשנינו בפרקי אבות (ד ב) 'בן עזאי אומר, הוי רץ למצווה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה', כי המקיימה באופן של 'מלומדה' לא ירוץ לדבר מצווה, על כן אמרו לו לרוץ תמיד לדבר מצווה וכן לאידך גיסא לברוח מן החטא. הצד השווה שביניהם שלעולם יעשה עבודתו 'מיט א פרישקייט' ובזריזות, ולא יחפש לנוח על מקומו. ובאמת יש לכל אחד ללמוד קל וחומר מהנהגתו

בעניני גשמיות, כי אם למלאכתו ועסקיו כדי להרוויח כמה גרגירי כסף ירוץ בשמחה בזריזות והתלהבות, כ"ש שלעבודת הקודש עליו לגשת מתוך חשק ושמחת הלב.

ב'ראשית' דרכו - בעת גשתו אל העבודה לא יחסוך שום כוח, אלא יתגבר בכל כוחו בהתלהבות דקדושה, וכלשון ה'רוקח' זי"ע (בהקדמה) 'איין חווק מן החסידות בתחילתו'. נוראות כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (כי תשא תרל"ט ד"ה ברש"י אין) על דברי חז"ל (תנחומא תשא לו-לא) שאמרו לוחות הראשונות נשתברו הואיל וניתנו בפומבי, ואילו בלוחות השניות אמר לו הקב"ה 'איין לך יפה מן הצניעות' שנאמר (מיכה ו ח) 'והצנע לכת עם ה' אלוקיך', ולכן היה להם קיום ולא נשתברו. וקשה, וכי לא ידע הקב"ה הצופה ומביט עד סוף כל הדרות שלוחות אלו ישתברו מכיוון שניתנו ב'קולות וברקים', מדוע לא נתנם מיד בצנעה. אלא, מאחר ואז היה 'תחילת דיבורי ה' אל עמו' - נתינת התורה הקדושה לעם ה', וכך הוא כללו של דבר שב'ראשית' התורה והעבודה יש להתחילם בהתלהבות נוראה, בלפידים בוערים ודברות קודש מלהבות אש, 'כי לולי התלהבות הקודם בפירסום, לא היה אחר כך יכולת לילך בדרך צניעות, רק על ידי שכבר הקדימו בקולי קולות נתקיים אחר כך הצניעות, וזה לימוד לדורות' כי בתחילה צריך להיות בהתלהבות עצומה, ואם כי לא יהיה נשאר זאת ההתלהבות דבר של קיימא עם כל זאת הוא העצה גם לימי הירידה אחר כך, עכ"ל³.

כד. וידע שכל מהותו של 'בני ישראל' הוא התחדשות, כמו שכתב ברש"י כאן 'בשביל ישראל שנקראו ראשית' והיינו שנקראו ב'שם' על שמה של ההתחדשות...

חשיבות יתירה יש לה להתחדשות, כביאורו של הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (ליקוטי יהודה יוהכ"פ ד"ה במשנה יומא נג): על מנין ההזאות שמנה הכהן הגדול ביוה"כ, 'וכך היה מונה, אחת, אחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש, וכו'', ומדוע חוזר בכל פעם לומר תיבת 'אחת', ואינו מונה כסדר 'אחת, שתיים, שלש', כי איתא (מכילתא יתרו יט ה) שכל ההתחלות קשות, וזהו עיקר החשיבות - להתחיל פעם ראשונה, וכשעבר את זה (ער האט דאס אדורכגעבראכען) הייתה חביבה עליו ביותר על כן מזכירה בכל הזאה.

וכמי שאומר, אכן עומד הנני עתה לפני ולפנים כשכולי אפוף שרעפי קודש ודבוק בעולמות העליונים, אבל, אבי שבשמים, יזכר לי עתה את האחת - תחילת עבודתי כאשר הייתי עדיין בראשית דרכי, ובכוח התחלה זו זכיתי לעלות עוד ועוד עד בואי עד הנה, ולכך ממשיך להזכיר בכל פעם 'אחת ושתיים' ו'אחת ושלוש', כי רק בכח התחלה זאת עומד הוא עתה בקודש הקדשים.

כה. והעיקר, שילמד מתוך חיות דקדושה, וכן מדויק בדברי חז"ל (תענית כ): שאלו תלמידיו את רבי אדא בר אבהו במה הארכת ימים, ובתוך דבריו אמר להם 'מעולם לא ישנתי בבית המדרש' וביארו, שכוונתו הייתה שלא היה בבית המדרש כישון, אלא תמיד 'וחי בהם' בהתחדשות גדולה ובחיות.

כו. וכבר המשילו את הדבר למשקה הקאווע, שמתחילה מרתיחין את המים עד כדי רתיחה גמורה, ולאחר מכן

והעצה היעוצה היא שיעסוק בתורה כי בה טמונים כל הברכות - ברוחניות ובגשמיות מתוך שפע קודש ברוב טובה וברכה, וכדרך שהיה נוהג הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע לבאר משם הרה"ק האור לשמים' מאפטא זי"ע (פר' נצבים) מה דכתיב בפרשתן (י' ו') 'ותהי ראשית ממלכתו בבל', שראשית קבלת עול מלכות שמים היא לעסוק בתלמוד בבלי^י, ומשם תבוא לו ארך - אריכות ימים, וגם הוא לשון רפואה^י.

ו'זאת הברכה' היא שנוכה להתחיל ראשית ימות החורף בהתחדשות וחיות גדולה, מתוך התמדת התורה ובדרכי האמונה הטהורה, ונוכה לכיאת יגון במהרה רידן אכ"ר.

בספה"ק תשואות חן להרה"ק רבי גדליה מליניץ זי"ע מבאר את הלשון הנאמר בתפילת המוספין דראש חודש 'ראשי חדשים לעמך נתת', כי הנה האדם מתנצל לפני אביו שבשמים, ואומר - יצר הרע שנתת לי קשה וחזק הוא עד מאד, ואין כוחי במתני לעמוד עמו בקשרי המלחמה, אומר לו הקב"ה, 'ראשי חדשים' נתתי לעמי, בדרך תמיד להתחדש ולהתחיל מראשית, ורק את זה אני דורש ומבקש מהאדם - שיתחיל את מלחמתו עם היצר ביתר שאת ועוז, ולבסוף יזכה ל'ותשועת נפשם מיד שונא', שינצל מ'השונא' - הוא היצר הרע כפי שחז"ל כינוהו (סוכה נב.), שבעה שמות יש ליצר הרע וחד מהם 'שונא'^י.

מכינים המשקה, וממתינים קמעא עד שיפוג חומו במקצת ויהא ראוי לשתיית אדם, ולכאורה ייפלא, מדוע אינו מרתיחן מעיקרא רק עד כדי שיהא ראוי לשתותן, אלא, שבאם יעשו כן לא יהא טעם ה'קאווע' ערב לחיך כלל, כי האף אמנם שאין ביד אדם לשתות מים רותחים, מכל מקום צריכים המים מעיקרא לרתוח עד תום לבשל היטב את ה'קאווע' והסוכר, ואז כשתפוג חומם מעט יהא המשקה ערב לחיכו של אדם, והיינו שרק מים פושרים הבאים 'מכח' הרתיחה הם ערבים - ולא מים שמתחילה היו פושרים. כמו כן מוטל עלינו בראשית הזמן להתחיל עם 'ברען' ורתיחה בהתחדשות גדולה, ואז ממילא ימשיך את כל ה'זמן' על מי מנוחות אף כאשר יחלפו ימי ההתחלה והברען.

כז. וכן רמז הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע (תורת אבות) כי אכן צדקו טענתם של קרוצי חומר - שאין בכוחם להשיג ולהעפיל גבוה בעבודתם, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו אלא אומר להם אתם עשו ככל אשר תשיג ידכם - להתחיל בעבודה, והשאר 'לקל גומר עלי'. וזהו אומרו בראשית - עבור התחלה זאת בלבד ברא א' את השמים ואת הארץ.

כח. הרה"ק ה'שמח ישראל' זי"ע אמר שדבריו האחרונים של הרה"ק מווארק' זי"ע בטרם הסתלק מן העולם היו לימוד הגמרא הוא הטהרה הגדולה ביותר (ישמח ישראל תצא ה).

משמיה דהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע אמרו שהיצר אינו חושש אפילו מלימוד 'חובת הלבבות', ורק מלימוד הגמרא יאבדו עשתונותיו ואין לו כל השגה איך להביסנו (יגדי"ת).

כי גמרא ר"ת ארבעת המלאכים נושאי כיסא הכבוד והמה גבריאל מיכאל רפאל אוריאל, והעוסק בגמרא חונה מלאך ה' סביב לו להצילו, מימינו מיכאל ומשמאלו גבריאל ומלפניו אוריאל, ומאחוריו רפאל, ועל ראשו שכינת הקל הבוחר בדברי חכמים (ספר החיים לאחי המהר"ל, ספר זכיות פ"ב).

וב'תורת חיים' להרה"ק מקוסוב זי"ע כתב שמלאכים הללו הנם רגלי המרכבה, והלומד גמרא גם כן נעשה כמרכבה לשכינה הקדושה.

מעשה בהרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (הובא באביר הרועים אות טג) שפעם נחלה וחלש מאד עד שאסרו עליו הרופאים 'לעיין' בדברי תורה, על כן ישב ללמוד בספר 'בחינות עולם' לרבינו ידעיה הפניני מגדולי הראשונים המדבר דברי מליצה ישרה לבאר שכל האי עלמא אינו כי אם הבל ורעות רוח. וכשנכנס לפני חמיו הק' הרה"ק מקאצק זי"ע שאלו באיזה ספר הביט היום, ואמר לו 'בחינות העולם'. אמר לו חמיו, מה חידש המחבר ההוא שמהביל את העולם, הרי שכלו של האדם בלאו הכי יודע מזה, אבל מנין ידע זאת בשר החומר של האדם, אך ורק על ידי לימוד דף גמרא בעיון ויגיעה יודע גם 'בשר האדם' כי הכל הבל.

כט. איתא בגמרא (כתובות סב.), שרבי חנניה בן חכנאי הלך ללמוד תורה, והיה זאת בסופן של 'שבעת ימי המשתה' של רבי שמעון בר יוחאי, ביקש ממנו רשב"י שימתין לו ימים מספר עד שיסיים את שבעת ימי המשתה, כי ברצונו לילך עמו ללמוד תורה, אך רבי חנניה לא התעכב ומיד הלך ללמוד, אזל רבי חנניה יתב בבי רב ולמד שם י"ב

שנה, ומששב אל ביתו לא הכיר את דרכי העיר שלבינתיים נשתנו, ולא ידע באיזה דרך ילך לביתו. הלך וישב בשפת הנהר, ושמע איך שריבה אחת קוראת ואומרת לחברתה, 'בת חכינאי, בת חכינאי, מלאי נא את כדך ונלך לבתינו', הבין רבי חנינא שזו היא בתו אשר לא הכירה הואיל ולא ראה אותה זה תריסר שנים, והלך אחריה עד שהגיע לביתו. באותה שעה עסקה זוגתו בניפוי קמח, ומשראתה אותו, נשתוממה כשעה חדא, פרוחה רוחה ומתה, נענה רבי חנינא ואמר 'ריבונו של עולם, ענייה זו - זה שכרה, בעי רחמי עלה וחייתה'. ומקשה ה'בן יהודע' (כתובות שם), מדוע הוצרכו להקדים את הרישא דעובדא מה שלא חיכה לרשב"י - מה מוסיף לנו סיפור דברים זה, ועוד, הרי אפילו אלישע נביא ה', בשעה שרצה להחיות את בן האשה השונמית, היה עליו לעשות כמה פעולות - פיו על פיו, ידיו על ידיו, וכל האמור שם, ואילו כאן מצינו שהתנא החיה את המת במאמר פיו - בתפילה...

ומבאר ה'בן יהודע' וז"ל. כי הקב"ה ישלם מידה כנגד מידה ואין הקב"ה מקפח שכר דבר כל דהו, והיינו בשכר שהיה להוט ומהיר לילך ללמוד תורה, דאעפ"י שביקש ממנו ר"ש שימתין לו לא רצה, וזה הוא חוץ משורת דרך העולם, שיותר טוב להולכי דרכים שיתלוו זה עם זה, ויהיו בצוותא חדא, ועכ"ז להיותו נחפז ללמוד תורה שעה אחת קודם, לא רצה להמתין, ועל כן פרע לו השי"ת עתה שביקש רחמים להחיות את המת ענה אותו תיכף ומיד מבלי כל פעולות רק במאמר פיו, ולא איחר בקשתו, עכ"ל.